

¹Исмагулов А.Е., ¹Айтказина М.С.

¹Alikhan Bokeikhan University
Қазақстан, Семей
e-mail: askerbek_ismagulov@inbox.ru

ҚР МЕДИЦИНАЛЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ КӘДЕГЕ ЖАРАТУДЫ ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аннотация

Мақалада экологиялық қауіпсіздік саласындағы өзекті мәселеге – ұлттық заңнама деңгейінде медициналық қалдықтармен жұмыс істеуді құқықтық реттеуге, сондай-ақ медициналық қалдықтарды кәдеге жаратудың қалыптасқан жүйесін нормативтік бекіту саласындағы тенденцияларға және медициналық қалдықтарды дұрыс пайдаланбау жағдайларына қарсы тұру үшін мемлекеттік деңгейде қандай заңнамалық шаралар қабылданып жатқаны туралы түсінікті кеңейтуге арналған.

Түйін сөздер: медициналық қызмет, медициналық қалдықтар, медициналық қалдықтарды жинау, кәдеге жарату, залалсыздандыру, қауіпті медициналық қалдықтар

¹Исмагулов А.Е., ¹Айтказина М.С.

¹Alikhan Bokeikhan University
Қазақстан, Семей
e-mail: askerbek_ismagulov@inbox.ru

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ УТИЛИЗАЦИИ МЕДИЦИНСКИХ ОТХОДОВ В РК

Аннотация

Статья посвящена актуальной проблеме в области экологической безопасности-правовому регулированию обращения с медицинскими отходами на уровне национального законодательства, а также тенденциям в области нормативного утверждения сложившейся системы утилизации медицинских отходов и призван расширить представление о том, какие законодательные меры принимаются на государственном уровне для противодействия случаям злоупотребления медицинскими отходами.

Ключевые слова: медицинская деятельность, медицинские отходы, сбор, утилизация, обезвреживание медицинских отходов, опасные медицинские отходы

¹Ismagulov A., ¹Aitkazina M.

¹Alikhan Bokeikhan University
Kazakhstan, Semey
e-mail: askerbek_ismagulov@inbox.ru

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF MEDICAL WASTE DISPOSAL IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Annotation

The article is devoted to an urgent problem in the field of environmental safety-the legal regulation of medical waste management at the level of national legislation, as well as trends in the regulatory approval of the existing system of medical waste disposal and is intended to expand the understanding of what legislative measures are being taken at the state level to counter cases of abuse of medical waste.

Keywords: medical activity, medical waste, collection, disposal, neutralization of medical waste, hazardous medical waste

Қазіргі таңда бүкіл әлем үшін жаһандық проблемалардың бірі медициналық қалдықтардың көлемін ұлғайту және тиісінше халық пен қоршаған орта үшін қауіпсіз медициналық қалдықтарды кәдеге жарату болып табылады.

Қалыптасқан жағдайларда

медициналық қалдықтарды тиісінше өңдеу біздің елімізде тиісті нормативтік-құқықтық реттеуді талап етеді. Бұл медициналық мекемелерде, зертханаларда және тұрмыстық деңгейде қалдықтармен жұмыс істеуді жақсарту үшін қосымша шаралар қабылдау қажеттілігін тудырды.

Қазіргі уақытта медициналық

технологиялардың ілгерілеуі медициналық қалдықтар көлемінің (медициналық қызмет нәтижелерінің) айтарлықтай өсуіне алып келеді. Осыған байланысты залалсыздандыру мен жоюдың жаңа технологияларын, сондай-ақ медициналық қалдықтарды басқару қағидаттарын іздестіру жүргізілуде, осындай қалдықтармен жұмыс істеу жөніндегі қызметті құқықтық реттеу мәселелері талқылануда.

Жыл сайын әлемде шамамен 16 миллиард инъекция жасалады, бірақ кейіннен барлық инелер мен шприцтер дұрыс жойылмайды. Медициналық қалдықтарды ашық түрде жағу және басқа жолмен жағу диоксиндердің, фурандардың және бөлшектердің бөлінуіне әкелуі мүмкін.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы басқа серіктестермен бірлесе отырып, қалдықтарды идентификациялау мен жіктеуден бастап, оларды қауіпсіз жоюды анықтайтын, өртеуге қатысы жоқ ұсыныстарға дейінгі қалдықтарды басқару қызметінің барлық аспектілерін қамтитын медициналық қалдықтарды басқарудың озық тәжірибелері бойынша оқыту модульдерінің сериясын әзірледі.

Қазақстанда медициналық қалдықтарды жою мәселесі өзекті. Арнайы орын мен тиісті қондырғылары жоқ компаниялар халық денсаулығына зиян қалдықтарды талап бойынша жоймайды немесе қайта өндемейді. Бұл қазақстандықтардың денсаулығы мен қоршаған ортаға айтарлықтай қауіп төндіреді. Көптеген шет елдерде медициналық қалдықтарды жинау, кәдеге жарату және қайта өңдеу мәселесі қоғам мен мамандардың назарында.

Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының мәліметтері бойынша, денсаулық сақтау қызметі нәтижесінде пайда болатын қалдықтардың шамамен 85%-ы қарапайым, қауіпті емес қалдықтардан тұрады. Бірақ қалған 15%-ы қауіпті қалдықтарға, мысалы, жұқпалы, улы немесе радиоактивті материалдарға негізсіз жатқызылуы мүмкін.

Денсаулық сақтау қалдықтарын қауіпсіз және экологиялық тұрғыдан реттеуді қамтамасыз ету жөніндегі шаралар

мұндай қалдықтардың денсаулыққа және қоршаған ортаға жағымсыз әсерін, соның ішінде химиялық немесе биологиялық қауіптердің, соның ішінде дәрілік заттарға төзімді микроорганизмдердің қоршаған ортаға байқаусызда шығарылуын болдырмауы мүмкін, осылайша пациенттердің, халықтың және жұртшылықтың денсаулығын қорғайды [4].

Мамандардың айтуынша, бір рет қолданылатын шприцтер, тамызғыштар, таңғыштар медицина мекемелерінің қоқыс контейнерлеріне тасталады. Ал бұл одан ары әртүрлі инфекциялардың пайда болу және таралу қаупін тудырады. Осылайша, медицина қалдықтарын дұрыс жоймау халықтың денсаулығына зиянын тигізеді.

Ол денсаулық сақтау, экология, геология және табиғи ресурстар министрліктері тарапынан жасалып жатқан шаралар жеткіліксіз, себебі жылда дәрігерлік қалдықтарды айдалаға шығарып тастайтындар көбеймесе, азаймаған.

Қазіргі қолданыстағы заңнамаларға сәйкес медицина қалдықтың иелері жылдық есептерін қоршаған ортаны қорғау саласындағы уәкілетті органдарға жылдық есептерін тапсырады. Медициналық кадастр ол бақылау тиімділігін арттыру мақсатында қолданылған. 2016 жылдан бастап 2021 жылды қоса алғандағы ақпараттарда көрсетілген деректердің бәрі медициналық кадастрға енгізілген дейді санитариялық-эпидемиологиялық комитетінің өкілдері, ал экологтар медициналық қалдықтарға қатысты мәселелердің түп төркіні тендерден басталады деп санайды, себебі тендерде мемлекеттік ауруханалар ең аз бағаны ұсынған компанияны ғана таңдайды. Осы ретте, тендерді қайтсем де ұтамын деген компаниялар шығынын да өтемейтін бағаларды қойып қояды.

Сәйкесінше, бұл салада тәжірибесі мен білімі жоқ адамдар, қалдықтарды қалай зарарсыздандыру керек екеніне тіпті бас қатырмайды. Айдалаға тастап кетеді немесе өртеп жібереді. Сол үшін тендерге қатысты талапты күшейту керек дейді мамандар.

Жалпы, еліміздегі медициналық қалдықтарды басқару қызметіне келетін

болсақ медициналық қалдықтарды кәдеге жарату мәселелері негізінен кәсіпкерлік саласына берілген, денсаулық сақтау ұйымдары осындай қызметті жүзеге асыратын кәсіпорындармен шарт жасасады. Медициналық қалдықтардың бір бөлігін технологиялық жабдықтары бар емдеу-алдын алу ұйымдары жояды.

Қауіпті медициналық қалдықтарды кәдеге жаратумен айналысатын компаниялар Қазақстанның әр өңірінде бар. Мұндай компаниялар мен олардың саны бойынша жеке статистика жүргізілмейді. Медициналық қалдықтарды жою үшін ауруханаларға қолма-қол ақша әлеуметтік медициналық сақтандыру қорынан алынады. Медициналық қалдықтарды кәдеге жарату қызметі бәсекелестік ортаға жатуына байланысты оның міндетті немесе бірыңғай тарифі бекітілмеген [5].

Қазіргі уақытта Қазақстанда үкіметтік деңгейде шешімдер іздеу жүзеге асырылуда. Атап айтқанда, бұл заңнамалық бастамалар мен құқықтық реттеуге қатысты. Осылайша, 2018 жылы өндіріс және тұтыну қалдықтарының мемлекеттік кадастрында «медициналық қалдықтар» платформасы іске қосылды. Медициналық қалдықтарды есепке алуды қамтамасыз етуге қатысты бірқатар техникалық шаралар жүзеге асырылды.

2019 жылы денсаулық сақтау министрлігіне медициналық қалдықтар бойынша ақпарат беру тәртібін бекіту құзыреті жүктелді. Заңға тәуелді деңгейде денсаулық сақтау министрлігі жыл сайын ақпарат беру және оны өндіріс және тұтыну қалдықтарының мемлекеттік кадастрына енгізу бойынша медициналық қалдықтардың меншік иелеріне (Денсаулық сақтау субъектілері және оларды залалсыздандыру және қалдықтарды кәдеге жарату жөніндегі мамандандырылған ұйымдар) қойылатын талаптарды белгілейтін қағидаларды қабылдады [1].

Айта кету керек, қазіргі уақытта медициналық қалдықтармен жұмыс істеудің құқықтық негізін «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» ҚР Кодексі құрайды. Кодексті іске асыру шеңберінде заңға тәуелді деңгейде «өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға,

пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар» санитариялық қағидалары бекітілді және қалдықтарды залалсыздандыру сапасын бақылауға бағытталған қосымша талаптар енгізілді [2].

Жаңа редакцияда жазылған ережелер эпидемиологиялық тәуекелдерді төмендетуге және санитарлық-эпидемиологиялық бақылау мен қадағалаудың тиімділігін арттыруға бағытталған.

2020 жылдың 1 қаңтарынан бастап ҚР СТ 3498-2019 «қауіпті медициналық қалдықтар. Бөлек жинауға, сақтауға, қабылдауға, тасымалдауға және кәдеге жаратуға (залалсыздандыруға) қойылатын талаптар». Стандарт Қазақстан Республикасы Сауда және интеграция министрлігі Техникалық реттеу және метрология комитеті Төрағасының 2019 жылғы «03» желтоқсандағы № 451 бұйрығымен бекітілген және қолданысқа енгізілді [3].

Қазіргі уақытта қауіпті медициналық қалдықтар проблемасының жүйелі сипатқа ие екендігі және қауіпті медициналық қалдықтар тетігін жетілдіру шараларының кешенін талап ететіндігі мемлекеттік деңгейде мойындалуда. Сонымен қатар, оны қолдануды қатаң бақылаудың және қауіпті медициналық қалдықтардың талаптарын бұзғаны үшін жауапкершілікті арттырудың маңыздылығы атап өтілді.

Қазіргі уақытта қауіпті медициналық қалдықтарды басқару проблемасы бүкіл әлем үшін ерекше маңызға ие және бұл жағдайда Қазақстан да ерекшелік болып табылмайды.

Елде өнеркәсіптік және тұрмыстық қалдықтарды басқарудың мемлекеттік жүйесі жоқ екенін ескере отырып, пандемия кезінде медициналық қалдықтарды тиісінше кәдеге жарату мәселесі азаматтардың денсаулығына ғана емес, қоршаған ортаға да ықтимал қауіп төндіретін тіршілік қауіпсіздігі тұрғысынан өзекті мәселелердің біріне айналатыны анық. Қауіпті медициналық қалдықтардың адамға және табиғатқа әсер ету салдарымен күресудің құқықтық тетіктерін әзірлеу және имплементациялау проблемамен кешенді күресудің бір қыры болып табылады.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР

1. Медициналық қалдықтар жөніндегі ақпаратты беру қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 30 қарашадағы № ҚР ДСМ-219/2020 бұйрығы
2. «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» Қазақстан Республикасының 2020 ж. 7 шілдедегі №360-VI ҚРЗ Кодексі
3. «Өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар» санитариялық қағидаларын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрінің м.а. 2020 жылғы 25 желтоқсандағы № ҚР ДСМ-331/2020 бұйрығы.
4. Отходы здравоохранения // <http://www.who.int>.
5. <https://almaty.tv/kz/news/obschestvo/1843-kazakstanda-meditsinalyk-kaldyktardy-dgoyu-maselesi-kalay-sheshiledi>

References

1. Medical services in the Republic of Kazakhstan Republic of Densaulyk Council of Ministers of the Republic of Kazakhstan 2020 2020 30 years No. ҚР ДСМ-219/2 020 buirygy
2. “Halyk densaulygy zhane densaulyk saktau zhuyesi turaly” Kazakhstan Republic 2020 7 shields No. 360-VI KRZ Code
3. “Ondirs zhane tutynu kaldyktaryn zhinauga, paydalanuga, koldanuga, zalalsyzdandyruqa, tasymaldauga, saktauga zhane komuge koyylatyn sanitation-epidemiology talaptar » sanitation service for Kazakhstan Republic of Densaulyk saktau minister 2020 zhylygy 25 zheltoksandagy No. ҚР DSM-331/2020 buyrgy.
4. Healthcare waste // <http://www.who.int>.
5. <https://almaty.tv/kz/news/obschestvo/1843-kazakstanda-meditsinalyk-kaldyktardy-dgoyu-maselesi-kalay-sheshiledi>

Исмагулов Аскербек Еркинович

Alikhan Bokeikhan University, Семей қ.

Мемлекеттік мүлікті азаматтық-құқықтық тұрғыдан қорғаудың кейбір мәселелері

Почталық мекен-жайы: Индекс 071400, Семей қ., Абая көшесі 94

Лауазымы: Азаматтық құқықтық пәндер кафедрасының аға оқытушысы

Сот.тел: 87077050790

Исмагулов Аскербек Еркинович

Alikhan Bokeikhan University, г.Семей

Некоторые вопросы гражданско-правовой защиты государственного имущества

Почтовый адрес: Индекс 071400 г. Семей, ул. Абая 94

Должность: старший преподаватель кафедры гражданско-правовых дисциплин

сот. тел: 87077050790

Ismagulov Askerbek

Alikhan Bokeikhan University, Semey city

Some issues of civil protection of state property

Mailing address: Index 071400, Semey, st. Abay 94

Position: senior lecturer of the Department of Civil Law Disciplines

cell phone: 87077050790

Айтказина Молдир Сашевна

Почталық мекен-жайы: 071412, Абай облысы, Семей қ., Физкультурная көшесі, 4

Лауазымы: Кардиолог, «Семей қаласының № 3 консультативтік-диагностикалық емханасы» мекемесі, Семей қ.

Сот.тел: 87751750956

E-mail: moldir-1390@mail.ru

Айтказина Молдир Сашевна

Почтовый адрес: 071412, область Абай, г. Семей, ул. Физкультурная, 4

Должность: Кардиолог, Учреждение «Консультативно-диагностическая поликлиника № 3 города Семей», г.Семей

Сот. тел: 87751750956

E-mail: moldir-1390@mail.ru

Aitkazina Moldir

Mailing address: Index 071412, Semey, st. Fizkulturnaya 4

Position: Cardiologist, Institution «Consultative and diagnostic polyclinic No. 3 of the city of Semey», Semey

Cell phone: 87751750956

E-mail: moldir-1390@mail.ru